

Úvod do práva

aneb

trocha teorie člověka nezabije

Mgr. Martin Prokeš
prokes@jamu.cz
tel. 542 591 105

1. Základní principy práva

- člověk, občan a právo
- základní principy práva (čl. 1 LZPS)
 - libertas
 - aequitas
- vlastnosti základních lidských práv a svobod

čl. 1 LZPS

Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

§ 3 odst. 1 OZ:

„Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.“

- lidská důstojnost

„Lidská důstojnost jako hodnota je ukotvena v samých základech celého řádu základních práv obsažených v ústavním pořádku. Je s ní spojen nárok každé osoby na respekt a uznání jako lidské bytosti, z něhož plyne zákaz činit z člověka pouhý objekt státní vůle, anebo zákaz vystavení osoby takovému jednání, které zpochybňuje její kvalitu jako subjektu.“ II. ÚS 2268/07 z 29.2.2008 bod 43

„Těžištěm ústavního pořádku České republiky je jednotlivec a jeho práva garantovaná ústavním pořádkem ČR. Jednotlivec je východiskem státu. Stát a všechny jeho orgány jsou ústavně zavázány k ochraně a šetření práv jednotlivce.

...v souladu s poválečnou změnou v chápání lidských práv ... se stala základní bází, z níž vychází interpretace všech základních práv, lidská důstojnost, která mj. vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem. Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součást jeho lidství. Garantování nedotknutelnosti lidské důstojnosti člověku umožňuje plně užívat své osobnosti. Tyto úvahy stvrzuje preambule Ústavy ČR, která deklaruje lidskou důstojnost za nedotknutelnou hodnotu, stojící v základu ústavního pořádku ČR. Stejně tak Listina základních práv a svobod garantuje rovnost lidí v důstojnosti (čl. 1) a garantuje subjektivní právo na zachování lidské důstojnosti (čl. 10 odst. 1)“ IV. ÚS 412/04 z 7.12.2005

- Test proporcionality byl Ústavním soudem formulován již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57; 214/1994 Sb.) jako kaskáda přezkumu dle tří kritérií. Prvním je kritérium vhodnosti, tj. odpověď na otázku, zdali institut, omezující určité základní právo, umožňuje dosáhnout sledovaný cíl. Druhým kritériem poměrování základních práv a svobod je kritérium potřebnosti, spočívající v porovnávání legislativního prostředku, omezujícího základní právo resp. svobodu, s jinými opatřeními, umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkajícími se základních práv a svobod. Třetím kritériem je pak porovnání závažnosti obou v kolizi stojících základních práv.
- Avšak samozřejmým předpokladem přezkumu kritéria vhodnosti (prvního kroku testu), je zodpovězení otázky, je-li cíl sledovaný normativní úpravou posuzovanou Ústavním soudem legitimní. S ohledem na skutečnost, že samotnou podstatou testu proporcionality je snaha o nalezení rovnováhy mezi protichůdnými ústavními principy, může být kritérium vhodnosti bráno v úvahu jen tehdy, je-li přezkoumávána úprava, která jeden ústavně chráněný zájem potlačuje či oslabuje za účelem ochrany jiného ústavně chráněného zájmu. Pakliže by posuzovaná normativní úprava nesledovala žádný racionálně seznatelný cíl (tj. byla-li by zcela svévolná) či by sledovala toliko cíl nelegitimní (jemuž by nebylo možno poskytnout ústavní ochranu), došlo by k omezení ústavně chráněného zájmu bez odpovídající protiváhy. Z tohoto důvodu je tedy při aplikaci testu proporcionality (přesněji řečeno před jeho aplikací) nezbytné vyřešit, je-li přezkoumávanou úpravou sledován legitimní cíl; posuzování, zda je přezkoumávaná úprava vhodná k dosažení cíle neexistujícího či nelegitimního, by přirozeně postrádalo jakýkoliv smysl. (Pl.ÚS 6/13 z 2. 4. 2013)

Svoboda a její meze

- svoboda a její meze
- in necessariis unitas, in dubiis libertas

čl. 2 odst. 3 a 4 Ú

(3) Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.

(4) Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

čl. 2 odst. 2 a 3 LZPS

(2) Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.

(3) Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Pojetí rovnosti

- rovnost faktická a právní
- rovnost
 - odstranění neodůvodněných rozdílů (Pl. ÚS 22/92)
 - vyloučení libovůle

„Rovnost občanů před zákonem nebyla chápána jako abstraktní kategorie, ale vždy byla přičítána k určité právní normě, pojmána ve vzájemném poměru různých subjektů apod. Pokud bylo z rovnosti učiněno právo, je každý jedinec oprávněn, aby stát v mezích svých možností odstranil všechny faktické nerovnosti. Tato konstrukce však platí pouze tehdy, uvažujeme-li rovnost jako absolutní. Rovnost relativní, jak ji mají na mysli všechny moderní ústavy, požaduje pouze odstranění neodůvodněných rozdílů.“ (Pl. ÚS 22/92)

Dva pohledy na rovnost: „První je dán požadavkem vyloučení libovůle v postupu zákonodárce při odlišování skupin subjektů a jejich práv, druhý pak požadavkem ústavněprávní akceptovatelnosti hledisek odlišování, tj. nepřipustnosti dotčení některého ze základních práv a svobod odlišováním subjektů a práv ze strany zákonodárce.“ (Pl. ÚS 72/06 bod 47)

2. Proč existuje právo?

- reprodukce jednotlivce a skupiny
- bellum omnium contra omnes
 - „the state of men without civill society (which state we may properly call the state of nature) is nothing else but a meere warre of all against all; and in that warre all men have equall right unto all things;“ (T. Hobbes: De Cive, 1642)
- homo homini lupus
 - “Man to Man is a kind of God; and that Man to Man is an arrant Wolfe. The first is true, if we compare Citizens amongst themselves; and the second, if we compare Cities.“ (T. Hobbes: De Cive, 1642; Plautus: Asinaria, 2.st. BC, v. 495 „lupus est homo homini“)
- norma lidského chování
- homeostáze

3. Co je to právo?

- právo jako polysém
 - „Co je to čas? Neptá-li se mne na to nikdo, vím to; chci-li to vysvětlit někomu, kdo se na to zeptá, nevím to.“ (sv. Augustin)
 - „omnis definitio periculosa“ (Iavolenus)
- Ius est ars boni aequi et boni (Ulpianus) & Summum ius-summa iniuria (Cicero; § 2/3 NOZ)
- právo a moc
 - Moc potřebuje myšlenku práva (spravedlnost), aby se ospravedlnila, a právo naopak potřebuje moc, aby se prosadilo. (Stammler)
 - Justice without power is empty. But power without justice is simply known as violence. Miyamoto Musashi (?)
 - „...snažit se to udělat spravedlivě, ale tak, aby zákon nedostal moc na frak...“ JUDr. Otakar Motejl, veřejný ochránce práv
- sein a sollen
- přirozenoprávní a pozitivněprávní koncepce
- objektivní a subjektivní právo
- heteronomní a autonomní právo
- forma práva

Mirko Ilic: Liberty & Justice

- **právo můžeme popsat** jako formálně sdělný společenský normativní a regulativní systém, který je vytvářen nebo uznáván státem k dosažení určitých společenských účelů a k prosazení a ochraně určitých obecných společenských zájmů a jehož normy jsou vynutitelné státní mocí. (V Knapp)

- **Znaky práva:**

- materiální
 - regulativnost, právní závaznost, obecnost a vynutitelnost státním donucením
- formální
 - oprávněný vydavatel a publikace

Zpravodajství

100335. ZA VŠECHNY STAVEBNÍ TECHNICKÉ NORMY SE BUDE ZŘEJMĚ NOVĚ PLATIT

Za všechny technické normy ve stavebnictví se zřejmě bude nově platit. Schválili to poslanci, když ze stavebního zákona vypustili ustanovení, které uvádělo, že některé normy musí být bezplatně přístupné veřejnosti. Podle ministra průmyslu Jana Mládky (ČSSD) je to z důvodu ochrany autorských práv. Někteří opoziční poslanci to ale kritizovali. Změnu zákona ještě musí posoudit Senát a podepsat prezident.

- a) jde o autorská práva?
- b) publikace zajišťující sdělnost?

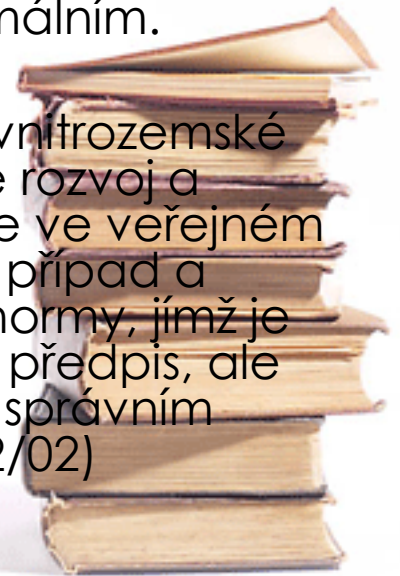
§ 196/2 Stavebního zákona:

„(2) Pokud tento zákon nebo jiný právní předpis vydaný k jeho provedení stanoví povinnost postupovat podle technické normy (ČSN, ČSN EN), musí být tato technická norma bezplatně veřejně přístupná.“

K základním principům materiálního právního státu náleží maxima všeobecnosti právní regulace (požadavek obecnosti zákona). Všeobecnost obsahu je ideálním, typickým a podstatným znakem zákona (resp. i právního předpisu vůbec). Smyslem rozdělení státní moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní je svěřeni všeobecné a prvotní mocenské regulace státu zákonodárství, odvozené všeobecné mocenské regulace a rozhodování o individuálních případech správě a výlučně jenom rozhodování o individuálních případech soudnictví. Z uvedeného vymezení definičního znaku pojmu zákona (resp. právního předpisu) se pak odvíjí pojem zákona (právního předpisu) v materiálním smyslu, od něhož nutno odlišovat zákony (právní předpisy) ve smyslu formálním.

Ustanovení § 3a zákona č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění pozdějších předpisů, stanoví, že rozvoj a modernizace konkrétně vymezené vodní cesty je ve veřejném zájmu. Toto ustanovení tedy upravuje jedinečný případ a schází mu tak podstatný materiální znak právní normy, jímž je obecnost. Materiálně se proto nejedná o právní předpis, ale napadené ustanovení je de facto individuálním správním aktem. (Pl. ÚS 24/04; srov. Pl. ÚS 55/2000, Pl. ÚS 12/02)

4. Předmět práva

- lidské chování
 - facere v širším smyslu
 - dare
 - facere v užším smyslu
 - non facere
 - omittere
 - pati
- stanovení subjektů a jejich právních vlastností, právních skutečností a předmětu lidského chování

5. Právo ve společnosti

- proměnlivost práva
- představa člověka o právu
 - znalost práva x právní vědomí
- hodnocení
 - podle práva (malum quia prohibitum)
 - secundum legem
 - praeter legem
 - in fraudem legis
 - contra legem
 - práva (prohibitum quia malum)
 - platné x správné právo
- kultura a právo
- jiné normativní systémy

- dobré mravy

- „podle ustálené judikatury ... souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních“ (NS 3 Cdo 69/96, 29 Cdo 1583/2000)
- "Dobré mravy" jsou souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti.
- Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a čase, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu. (II.ÚS 249/97)
- „...oproti dobrým mravům, dovolují zásady poctivého obchodního styku vzít v úvahu zvláštnosti profesionálních vztahů podnikatelského prostředí a jeho specifické etiky. Vzhledem k převažující profesionalitě těchto vztahů lze dokonce – v obecné poloze – konstatovat, že citlivost k aspektům sociální spravedlnosti je v režimu obchodního práva o něco slabší, což může vést k tomu, že za poctivé v rovině obchodně právní lze – podle okolností – považovat ještě i postupy, které by se ve sféře obecného práva občanského mohly jevit již jako nemravné (viz např. obchodním zákoníkem v § 267 odst. 2 vyloučená možnost namítat v obchodně právních vztazích tíseň a nápadně nevýhodné podmínky). Ostatně i v rozhodnutí ze dne 1. července 2008, sp. zn. 29 Odo 1027/2006, Nejvyšší soud připustil, že normativní systémy poctivého obchodního styku a dobrých mravů se obsahově nekryjí.“ NS 29 Cdo 359/2007 20.1.2009

- pravidla FIS?

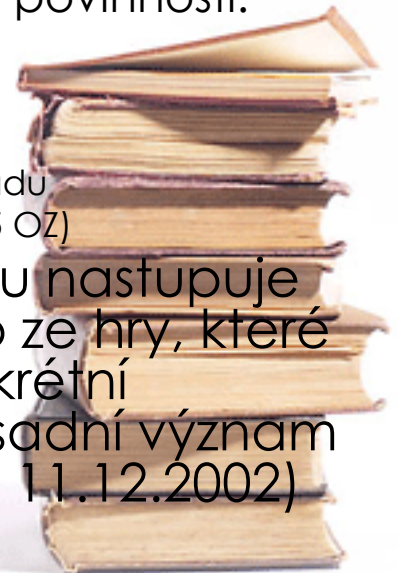
- „Pravidla chování pro lyžaře, vydaná Mezinárodní lyžařskou federací FIS, obsahují normy, jejichž dodržováním má být zajištěna bezpečnost uživatelů sjezdovky a slouží tak k předcházení vzniku škod, s nimiž zákon spojuje odpovědnost. I když nejsou obecně závazným právním předpisem, jsou tato pravidla pro lyžaře na sjezdové trati závazná, a to bez ohledu na to, zda jsou pramenem práva či nikoliv, jak je namítáno v dovolání.“ (NS 25 Cdo 1506/004 23.2.2005)

- „Pokud tato pravidla nedodrží, pak nelze mít za to, že se choval v souladu s požadavky zakotvenými v ustanovení § 415 obč. zák. v rámci tzv. obecné prevenční povinnosti.“ (NS 8 Tdo 68/2010 17.2.2010)

- x

- součást pravidel sportovního svazu pro členy
- součást návštěvníkem akceptovaného provozního řádu
- konkretizace obecné prevenční povinnosti dle (§ 415 OZ)

- „Trestní odpovědnost pachatele při sportu nastupuje po překročení hranice rizika vyplývajícího ze hry, které každý sportovec podstupuje, přičemž konkrétní okolnosti za nichž ke skutku došlo mají zásadní význam pro závěr o zavinění.“ (NS 5 Tdo 997/2002 11.12.2002)

Smíme po vlastním pozemku chodit nazí?

- „...je nutno vyjít z odlišností práva, mravnosti (jako normativního systému určujícího, co společnost, či její členové, považují za „správné“ a nepohoršující) a svědomí (možno říci spíše morálky), ... , a upřesnit, že sankcionování jednání vzbuzujícího veřejné pohoršení představuje jeden z bodů, v nichž se zvláštním způsobem stýká mravnost s právem, jakkoliv jsou jinak nezávislými normativními systémy budovanými na zcela odlišných základech a principech.
- Žalobce v tomto bodě nemá pravdu, když soudí, že pokud nějaké jednání není přímo a výslovně zakázáno zákonem, nelze subjekty práva v takovém jednání omezovat. Skutečnost, že k omezení jednání stačí zvláštním způsobem kvalifikovaný rozpor s mravností, ostatně potvrdil i Ústavní soud ve svém usnesení I. ÚS 393/98 ze dne 5. 11. 1998 (Sbírka nálezů a usnesení ÚS ČR, sv. 12, C. H. Beck 1999, s. 499 – 500).
- Sankcionováno ovšem nemůže být samozřejmě jakékoli jednání jsoucí v rozporu s mravností, už proto, že oba tyto normativní systémy disponují jinými sankčními mechanismy, ale právě a pouze jednání jsoucí v tomto rozporu kvalifikovaným způsobem. Zákonem tak nemusí být zakázáno konkrétní jednání, ale zákon zakládá právě tuto kvalifikovanost rozporu tím, že nemravné jednání prohlásí v některých“ NSS 2 As 69/2003-50 z 19. 2. 2004

6. Prameny práva objektivního

- materiální
- formální (sedes materiae & quid iuris)
- Právní předpisy jsou hmotným prostředkem, kterým jsou nehmotné právní normy sdělovány svým recipientům.
- „...pramenem práva obecně, jakož i pramenem práva ústavního, a to i v systému psaného práva, jsou rovněž základní právní principy a zvyklosti.“ Pl. ÚS 33/97
- mimoprávní pravidla chování
 - dobré mravy (§ 1/2 OZ)
 - zvyklosti
 - pravidla FIS?

7. Prameny práva subjektivního

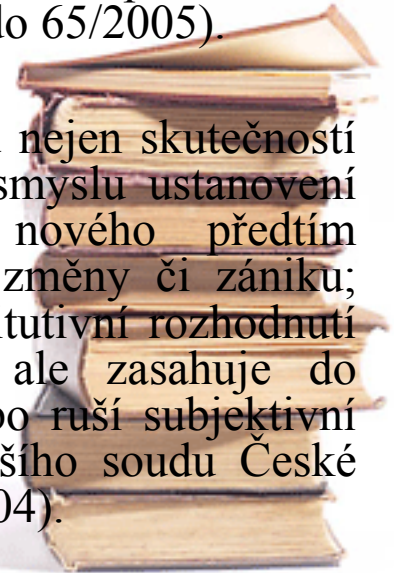
- **zákon** – i nepodmíněně (např. čl. 5 LZPS, § 415 SOZ – nyní zúženo § 2900 an. OZ)
- **právní skutečnosti** – skutečnosti právně relevantní
 - **Spočívající ve volném chování S. (subjektivní)**
 - **právní jednání** (chování směřující k založení právem aprobovaného právního následku, který je zpravidla v souladu s vůlí jednajícího)
 - **protiprávní jednání** (chování právem reprobované, porušení práva, jehož nepříznivé následky jsou nezávislé, příp. proti vůli jednajícího)
 - **Nespočívající ve volném chování S. (objektivní)**
 - **konstitutivní rozhodnutí orgánů veřejné moci**
 - **právní události** (biologické procesy, živelní události, plynutí času)
 - **protiprávní stavy**
 - **Variae causarum figurae** (nálezy ztracené věci, hlasování, ...)

Deklaratorní a konstitutivní rozhodnutí (dle NS 26 Cdo 3663/2007):

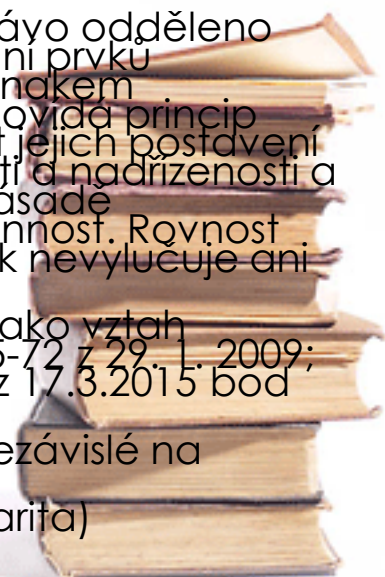
Rozhodnutí deklaratorní se o sporném hmotněprávním vztahu toliko závazně vyslovuje, aniž ho mění. Rozhodnutí konstitutivní jsou přímo důvodem vzniku, změny nebo zániku hmotněprávních vztahů. Rozhodnutí deklaratorní tedy zůstávají svou povahou nutně skutečností pouze procesní, vytvářející vztahy procesní založené závazným výrokem soudu o hmotných subjektivních právech, které trvaly již před vydáním rozhodnutí a které mají tedy účinky ex tunc. Deklaratorní rozsudek proto nemá vliv na existenci hmotněprávních vztahů mezi účastníky řízení (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. května 1997, sp. zn. 3 Cdon 1121/96, uveřejněné na straně 589 v sešitě č. 11 z roku 1997 časopisu Právní rozhledy, a dále např. ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. 33 Odo 65/2005).

Naproti tomu **rozhodnutí konstitutivní** jsou svou podstatou nejen skutečností procesní, nýbrž i hmotněprávní, neboť jsou přímo ve smyslu ustanovení hmotného práva samy teprve důvodem vzniku nového předtím neexistujícího hmotněprávního vztahu, popřípadě jeho změny či zániku; jsou s nimi proto spojeny nutně účinky ex nunc. Konstitutivní rozhodnutí tedy nedeklaruje již existující práva a povinnosti, ale zasahuje do hmotněprávní sféry účastníků tak, že zakládá, mění nebo ruší subjektivní práva a povinnosti (srov. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. května 2005, sp. zn. 22 Cdo 1438/2004).

8. Systém práva

- uspořádání právních norem pro efektivní působení a orientaci
- bezrozpornost a úplnost
 - „Mezi základní postuláty právního řádu patří jeho bezrozpornost. Je nepřijatelné, aby jedna právní norma svým adresátem určité chování příkazovala a jiná to samé chování zakazovala. Logický rozpor, který tímto způsobem vzniká, ... je hrubě v rozporu s principem právní jistoty a z něj vyplývajících požadavků.“ (NSS 1 As 14/2006)
 - právně indiferentní chování
- právo hmotné a procesní
- právní odvětví
 - ius privatum & ius publicum
 - „... v současné době není soukromé a veřejné právo odděleno „čínskou zdí“. Dochází k častějšímu a užšímu prolínání prvku soukromoprávních a veřejnoprávních. Základním znakem soukromého práva je rovnost subjektů, čemuž odpovídá princip smluvní volnosti s preferencí dispozitivnosti. Rovnost jejich postavení znamená především, že zde není vztah podřízenosti a nadřízenosti a to, že žádný z účastníků tohoto vztahu nemůže v zásadě jednostranným úkonem vnutit jinému nějakou povinnost. Rovnost postavení účastníků soukromoprávních vztahů však nevyklučuje ani zásah státu.“ (Pl. US 33/2000)
 - „... vztah práva soukromého a veřejného chápán jako vztah obecného a zvláštního práva.“ (NSS 2 Afs 153/2005-72 z 29. 1. 2009; později spíše jako analogie např. 8 Afs 63/2014-68 z 17.3.2015 bod 34)
 - § 1/1/V2 OZ: „Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.“ viz § 5/2 OZ.
 - § 9/2 OZ OZ jako obecné právo soukromé (subsidiarita)
- ius gentium
- právo EU

- K posouzení soukromoprávního či veřejnoprávního charakteru ... se nabízí různé cesty; především použití:
 - **teorie zájmové** (veřejné právo chrání zájmy veřejné, zatímco soukromé právo zájmy soukromé, přičemž veřejným zájmům se přikládá vyšší hodnota (větší "právní cennořt") než zájmům soukromým. Mezi soukromým a veřejným zájmem ovšem neexistují přesné hranice a nelze tedy nijak spolehlivě stanovit, zda konkrétní zájem je veřejný či soukromý)
 - **teorie mocenské** (účastníci soukromoprávních vztahů mají rovné postavení, zatímco ve vztazích veřejnoprávních se projevuje zákonem přesně vymezené nadřazené postavení nositele veřejné moci, který v mezích zákona a způsobu, které zákon předvídá, autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech fyzických a právnických osob. (x veřejnoprávní a spotřebitelské smlouvy)
 - **teorie organické** (veřejnoprávním jsou takové právní vztahy, v rámci nichž jeden z účastníků vystupuje z důvodu výkonu funkce veřejného svazu nebo z důvodu své příslušnosti k některému veřejnému svazu (veřejnoprávní korporaci). Jestliže účastníci vstoupili do právního vztahu na uvedeném nezávisle, jde o poměr práva soukromého.)
 - § 1/1/V1 OZ: Ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo.

- **metody právního regulování** (soukromoprávní metoda právní regulace je metodou rovnosti (srov. § 2 odst. 2 OZ) žádný účastník soukromoprávního vztahu nemůže druhému účastníku jednostranně ukládat povinnosti, ale ani na něj jednostranně převádět práva; povaha a míra účasti subjektů soukromoprávních vztahů na vzniku a rozvíjení tohoto vztahu a na formování jeho obsahu je tedy stejná, zatímco veřejnoprávní metoda právní regulace je naopak vertikální: jeden ze subjektů právního vztahu vystupuje jako nositel veřejné moci a může jednostranně ukládat povinnosti druhému účastníku právního vztahu, mnohdy nejen bez jeho vůle, ale i proti jeho vůli; povaha a míra účasti subjektů právního vztahu na jeho vzniku, rozvíjení a formování jeho obsahu je tedy zcela odlišná.
- Žádná cesta není natolik spolehlivá, aby vždy dokázala poskytnout odpověď na položenou otázku v každém konkrétním případě. (volně dle NSS 4 As 47/2003)
 - soukromé právo a veřejné právo jsou typové pojmy

- Právo EU není součástí ústavního pořádku, náleží k mase práva podústavního. Přesto Ústavní soud nemůže zcela přehlížet dopad unijního práva na tvorbu, aplikaci a interpretaci vnitrostátního práva, a to v oblasti právní úpravy, jejíž vznik, působení a účel je bezprostředně navázán na unijní právo (volně dle bodu 17. nálezu II. ÚS 1658/11 z 29. 11. 2011)

System práva - judikatura

- „Právní řád, založený na principech jednoty, racionality a vnitřní obsahové bezrozpornosti, s sebou nutně přináší imperativ stejného náhledu na srovnatelné právní instituty, byť upravené v rozdílných právních předpisech či dokonce odvětvích.“ (NSS 2 Afs 81/2004)
- „Z příkazu vnitřní souladnosti a nerozpornosti právního řádu plyne požadavek, aby tentýž právní institut (zde ručení) znamenal totéž, bez ohledu na to, v jakém odvětví práva je zrovna aplikován... „ (I. ÚS 643/06)

9. Subjekty práva

- stát jako abstraktní zákonodárce
- subjekty, jímž je právo určeno
 - adresáti
 - recipienti
- právní osobnost (subjektivita)
- způsobilost k právnímu jednání (svéprávnost)
- způsobilost k protiprávnímu jednání (deliktní)

FO a PO jako subjekty práva

- osoba (§ 15 a § 18 OZ)
 - fyzická (§ 23 OZ)
 - čl. 5 LZPS: „Každý je způsobilý mít práva.“
 - nasciturus (čl. 6 odst. 1 LZPS; § 25 OZ)
 - právnická (§ 118 OZ)
 - veřejného práva (§ 20/2 OZ)
 - soukromého práva
 - korporace
 - fundace
 - ústavy
 - stát (§ 21 OZ)

Čl.6 LZPS

- (1) Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.
- (2) Nikdo nesmí být zbaven života.
- (3) Trest smrti se nepřipouští.
- (4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Subjekty - PO

- umělý, fikcí předpokládaný subjekt, vytvořený člověkem k tomu, aby sloužil jeho zájmům
 - jsou si FO a PO rovny?
- teorie PO
 - fikce (skutečně existují pouze FO, PO jsou uměle vytvořeny právem)
 - reality (PO skutečně existují a právo jejich existenci bere na vědomí)
 - podstatných náležitostí (jestliže má podle zákona schopnost mít Pr&Pov, případně činit PÚ, je to PO)
 - negativní („PO je prostě subjekt od FO odlišný“)

Může PO mít vlastní vůli?

- Právní norma:
 - Tomu, kdo úmyslně sníží vážnost jiného výrokem, který nemá oporu ve skutečnosti, kat jazyk o polovinu tupým pilníkem na nehty zkrátí.
- Situace: Prof. K. po kritice NOZu ze strany M. prohlásil, že M. NOZu nemůže rozumět, protože jej ani nečetl.
- Jaké tři podmínky musí být naplněny, aby prof. K. ztratil nejméně polovinu své výřečnosti?

	Soudce č. 1	Soudce č. 2	Soudce č. 3	Senát
Úmysl	Ne	Ano	Ano	Ano
Difamující výrok	Ano	Ne	Ano	Ano
Nepravdivé skutkové tvrzení	Ano	Ano	Ne	Ano
Výsledek	Nevinen	Nevinen	Nevinen	Vinen

10. Obecné právní zásady

Quidquid latine dictum sit, altum videtur.

- pacta sunt servanda
- quieta non movere
- neminem laedere
- iniuria non excusat iniuriam
- suum cuique tribuere
- lex retro non agit (Pl.ÚS 22/13 z12. 11. 2013; § 3028/1 NOZ)
- ignorantia iuris non excusat
- nemo iudex in causa sua
- iura novit curia
- audiatur et altera pars
- iustitia nemini neganda
- ne bis in idem
- in dubio pro libertate (I. ÚS 643/06, I. ÚS 1611/07, NSS Sst 2/2003)
 - in dubio pro reo
 - in dubio pro mitius

11. Tvorba práva

- normotvorba x právo tvorba x legislativa
- ex iniuria ius non oritur
- zákonodárná pravomoc
- kodex x parciální úprava
- změny právní úpravy
 - nový předpis
 - novelizace
 - derogace
- zánik právního předpisu
 - uplynutí času
 - derogace
 - zánik státu

HLAVA DRUHÁ Moc zákonodárná

Čl.15

(1) Zákonodárná moc v České republice náleží Parlamentu.

(2) Parlament je tvořen dvěma komorami, a to Poslaneckou sněmovnou a Senátem.

Čl.16

(1) Poslanecká sněmovna má 200 poslanců, kteří jsou voleni na dobu čtyř let.

(2) Senát má 81 senátorů, kteří jsou voleni na dobu šesti let. Každé dva roky se volí třetina senátorů.

Čl.39

- (1) Komory jsou způsobilé se usnášet za přítomnosti alespoň jedné třetiny svých členů.
- (2) K přijetí usnesení komory je třeba souhlasu nadpoloviční většiny přítomných poslanců nebo senátorů, nestanoví-li Ústava jinak.
- (3) K přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu a k přijetí usnesení ..., je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.
- (4) K přijetí ústavního zákona a ... je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů.

Čl.41

- (1) Návrhy zákonů se podávají Poslanecké sněmovně.
- (2) Návrh zákona může podat poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího územního samosprávného celku.

Čl.44

- (1) Vláda má právo vyjádřit se ke všem návrhům zákonů. ...

Čl.48

Jestliže Senát vyjádří vůli nezabývat se návrhem zákona, je tímto usnesením návrh zákona přijat.

Čl.50

(1) Prezident republiky má právo vrátit přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního, s odůvodněním do patnácti dnů ode dne, kdy mu byl postoupen.

(2) O vráceném zákonu hlasuje Poslanecká sněmovna znovu. Pozměňovací návrhy nejsou přípustné. Jestliže Poslanecká sněmovna setrvá na vráceném zákonu nadpoloviční většinou všech poslanců, zákon se vyhlásí. Jinak platí, že zákon nebyl přijat.

Čl.51

Přijaté zákony podepisuje předseda Poslanecké sněmovny, prezident republiky a předseda vlády.

Čl.52

(1) K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen.

(2) Způsob vyhlášení zákona a mezinárodní smlouvy stanoví zákon.

Čl.78

K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení. Nařízení podepisuje předseda vlády a příslušný člen vlády.

Čl.79

...

(3) Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.

12. Právní jazyk

- pojem zásadně
- nebo
- odlišný význam pojmů
- demonstrativní a taxativní výčet
- poznámka pod čarou
 - nemá legislativní význam a nikoho nezavazuje slouží k orientaci v právním předpisu
 - dle Ústavního soudu, jde o nešvar, jehož by zákonodárce měl raději vystríhat a který nemá ve světových právních řádech obdoby (II.ÚS 485/98, I.ÚS 22/99)

- zákon stanoví, smlouva určuje
- právní domněnky a fikce
 - PDV – má se za to, že (srov. ale § 993)
 - PDN – platí, že
 - PF – považuje se, hledí se na (srov. ale § 19/1)
- přiměřeně a obdobně

Čl. 41 Pravidel LRV

Použití slov „obdobně“ a „přiměřeně“

(1) Slovo „**obdobně**“ ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu vyjadřuje, že toto ustanovení se vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu. Používá se například obratu „Pro platí obdobně § ... odst. ...“.

(2) Slova „**přiměřeně**“ ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu lze použít výjimečně; vyjadřuje volnější vztah mezi tímto ustanovením a vymezenými právními vztahy. Používá se například obratu „Pro platí přiměřeně § ... odst. ...“.

„Přiměřenost aplikace ustanovení ... zákona ... pak neznámá oprávnění soudu rozhodovat, zda bude nebo nebude, například s ohledem na účel zákona, příslušná ustanovení zákona ... aplikovat, nýbrž – vzhledem k povinnosti postupovat zákonem stanoveným způsobem (viz čl. 2 odst. 2 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod) – může soud v rámci aplikace příslušných ustanovení přihlížet k účelu zákona (k tomu srov. mutatis mutandis náleží Ustavního soudu ze dne 5. listopadu 2002, sp. zn. II. US 179/2001).“ NS 29 Cdo 4210/2010 z 31. 5. 2012

„Úvaha o míře přiměřené použitelnosti jiného ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu přitom musí vycházet zejména z cíle sledovaného právní úpravou daných právních vztahů, ze způsobu, jakým jsou tyto právní vztahy upraveny, a ze vzájemného srovnání jednotlivých ustanovení obsažených v obecně závazném právním předpisu, jenž má být přiměřeně použit, a způsobem, jakým právní úprava vymezuje dané právní vztahy; teprve na základě takové úvahy lze učinit jednoznačný závěr o přiměřené použitelnosti konkrétních ustanovení obsažených v témže nebo jiném právním předpise a o tom, u kterých z nich je přiměřené použití vyloučeno.“ NS 21 Cdo 612/2006 z 5.7.2007

Je čárka ve větě právně významná?

- 1) Soudce: Popravit nemožno osvobodit.
- 2) Manželka: Tak co chceš?
- Co říká níže uvedená věta?

Knapp zaútočil na Gerlocha s nožem.
(T. Sobek)

§ 50a ZOR (zrušen; nyní § 775 OZ)

Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.

§ 776 OZ

(1) Narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třicátého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného, má se za to, že otcem je manžel matky.

§ 145 SZP (zrušen)

Uložení svršků a dopravních prostředků

Zaměstnavatel je povinen zajistit bezpečnou úschovu svršků a osobních předmětů, které zaměstnanci obvykle nosí do zaměstnání, jakož i obvyklých dopravních prostředků, pokud jich zaměstnanci používají k cestě do zaměstnání a zpět; za obvyklý dopravní prostředek k cestě do zaměstnání a zpět se pro tento účel nepovažuje osobní automobil. Tuto povinnost má i vůči všem ostatním osobám, pokud jsou pro něj činný na jeho pracovištích.

§ 2 vyhlášky 36/2007 Sb., o opatřeních pro tlumení
aviární influenzy...

(1) Pro účely této vyhlášky se rozumí ...

- m) jednodenními kuřaty všechna drůbež mladší 72 hodin, dosud nekrmená, a kachny pižmové (*Cairina moschata*) nebo jejich kříženci, mladší 72 hodin, krmení nebo nekrmení, ...

§ 48 ZP

(1) Pracovní poměr může být rozváznán jen

- a) dohodou,
- b) výpovědí,
- c) okamžitým zrušením,
- d) zrušením ve zkušební době.

§ 227 ZP

Zaměstnavatel pečuje o odborný rozvoj
zaměstnanců. Péče o odborný rozvoj
zaměstnanců zahrnuje zejména

- a) zaškolení a zaučení,
- b) odbornou praxi absolventů škol,
- c) prohlubování kvalifikace,
- d) zvyšování kvalifikace.

§ 3 z.č. 153/1994 Sb.

§ 3

V České republice působí tyto zpravodajské služby:

- a) Bezpečnostní informační služba, jejíž příjmy a výdaje tvoří samostatnou kapitolu státního rozpočtu,
- b) Úřad pro zahraniční styky a informace, jehož rozpočet je součástí rozpočtové kapitoly Ministerstva vnitra,
- c) Vojenské zpravodajství jako součást Ministerstva obrany.

„Podle názoru Ústavního soudu samotné použití jednotného nebo množného čísla v právním předpisu ještě definitivně neurčuje, kolika osob se může dotýkat, neplyne-li to z povahy věci samé (srov. k tomu i čl. 40 odst. 4 Legislativních pravidel vlády). Proto ani výslovné použití množného čísla v Ústavě by bez dalšího nevyklučovalo i existenci pouze jednoho místopředsedy, popř. ukládalo jmenování většího počtu místopředsedů. Totéž platí i pro použití množného čísla v obyčejném zákoně.“ (Pl. ÚS 39/08 6.10.2010)

- název části druhé zákona č. 246/1992 Sb.: OCHRANA ZVÍŘAT PŘI USMRCOVÁNÍ,
...
- § 83 zákona č. 92/1949 Sb. (zrušen): „... výrazem "mužstvo" se rozumějí muži i ženy.“

13. Právní norma

- **norma = pravidlo stanovující, že něco má být**
- **právní norma je nejmenší rozumná část právního řádu; znaky PN:**
 - materiální
 - regulativnost
 - účelem řídit (regulovat) něco ve společnosti
 - regulovatelnost předmětu
 - právní závaznost – stanoví povinnost nějak se chovat
 - obecnost, co do
 - předmětu úpravy (x IPA per nefas)
 - subjektu PN
 - » relativní – všichni členové množiny adresátů řídit se PN
 - » absolutní – erga omnes zdržet se jednání v rozporu s PN
 - vynutitelnost státní mocí
 - sankce x státní donucení
 - permissivní právní normy
 - formální
 - oprávněný vydavatel
 - publikace

Čl.65 odst. 2 Ú

(2) Prezident republiky může být stíhán pro velezradu, a to před Ústavním soudem na základě žaloby Senátu. Trestem může být ztráta prezidentského úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt.

§ 1 zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu

(1) Komunistický režim a ti, kteří ho aktivně prosazovali,

- a) upíral občanům jakoukoliv možnost svobodného vyjádření politické vůle, nutil je skrývat své názory na situaci ve státě a společnosti a nutil je veřejně vyslovovat svůj souhlas i s tím, co považovali za lež nebo zločin, a to perzekucemi nebo hrozbou perzekucí vůči nim samotným, jejich rodinám a blízkým,
- b) systematicky a trvale porušoval lidská práva, přičemž zvlášť závažným způsobem utlačoval některé politické, sociální a náboženské skupiny občanů,

...

14. Uvnitř právní normy

- normativní modality
 - objektivní
 - dovoleno x nedovoleno (tertium non datur)
 - dovoleno x přikázáno x zakázáno
 - vzájemně převoditelné
 - dovoleno výslovně, příkazem, mlčky
 - subjektivní
 - oprávněno x povinno
- struktura právní normy
 - jestliže něco je, pak něco má být

jestliže h, pak d, jinak s
vs.

jestliže h, pak d,
jestliže h a –d, pak s

- podle chybějící části
 - nepodmíněné perfektní
 - nepodmíněné imperfektní
 - podmíněné imperfektní

Porušení této vyhlášky je protiprávní! 😊

15. Druhy právních norem

- **Podle povahy hypotézy**
 - obecné
 - speciální
- **Podle povahy dispozice (což se pozná dle hypotézy)**
 - kogentní (donucující)
 - dispozitivní (podpůrné)
 - „Ubi homo loquitur, lex tacet.“ (E. Tilsch)
 - „... není-li to řečeno explicitně v zákoně, kogentní a dispozitivní normy se někdy poznají podle v zákonu použitých standardních formulací a někdy se spolehlivě poznají interpretací. Velmi často, a řekl bych většinou, se ze zákona spolehlivě nepoznají“. (V. Knapp)
 - závaznost je stejná, rozdílné jsou podmínky aplikace (hypotéza)
 - § 1/2 OZ: „Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; ...“
- **Podle sankce**
 - perfektní
 - imperfektní
- **Hmotněprávní a procesněprávní**

- finální (teleologické)
- odkazující a blanketové
- zmocňovací (delegující)
 - „...delegace je totiž pojmově spjata s hierarchií právní síly normy zmocňovací a normy delegované...“ (Pl. ÚS 41/02)
- termínované (dočasné)
- intertemporální (přechodné)
- kolizní

§ 396 ZP

Účinnost

(1) Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2007.

(2) Ustanovení § 238 odst. 1 pozbývá platnosti dnem, kdy nabude účinnosti vypovězení Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 45 o zaměstnávání žen podzemními pracemi v podzemí a dolech všech druhů, 1935 (č. 441/1990 Sb.).

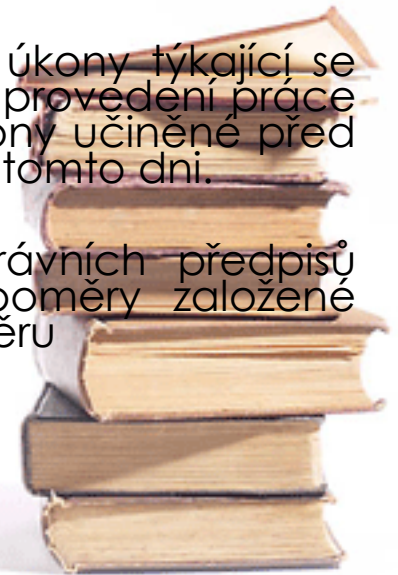
§ 364 ZP

(1) Podle tohoto zákona se řídí také pracovněprávní vztahy vzniklé před 1. lednem 2007, není-li v tomto zákoně dále stanoveno jinak.

(2) Podle dosavadních právních předpisů se řídí právní úkony týkající se vzniku, změny a skončení pracovního poměru, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti, jakož i další právní úkony učiněné před 1. lednem 2007, i když jejich právní účinky nastanou až po tomto dni.

(3) Pracovní poměry založené podle dosavadních právních předpisů volbou nebo jmenováním se považují za pracovní poměry založené pracovní smlouvou; to neplatí v případě pracovního poměru

- a) vedoucího organizační složky státu 7) ,
- b) ...

§ 48 zákona č. 91/2012 Sb.

§ 48

(1) Způsobnost osoby uzavřít manželství, jakož i podmínky jeho platnosti se řídí právním řádem státu, jehož je tato osoba občanem.

(2) Forma uzavření manželství se řídí právním řádem platným v místě, v němž se manželství uzavírá.

(3) Uzavření manželství na zastupitelském úřadu České republiky v zahraničí se řídí českým právním řádem.

(4) Státní občan České republiky nemůže uzavřít manželství na zastupitelském úřadu cizího státu v České republice.

16. Život právních norem

- přijetí
- platnost
- legisvakace (vacatio legis)
- účinnost
- zrušení

Čl.52 Ú

(1) K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen.

(2) Způsob vyhlášení zákona a mezinárodní smlouvy stanoví zákon.

§ 9 zákona č. 222/2016 Sb., o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv a o tvorbě právních předpisů vyhlášených ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv (zákon o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv); úč. od 1.1.2020

§ 9

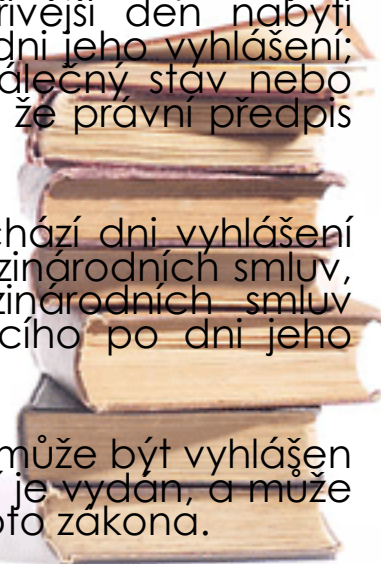
Platnost a účinnost právního předpisu vyhlášeného ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv

(1) Právní předpis vyhlášený ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv nabývá platnosti jeho vyhlášením podle § 10.

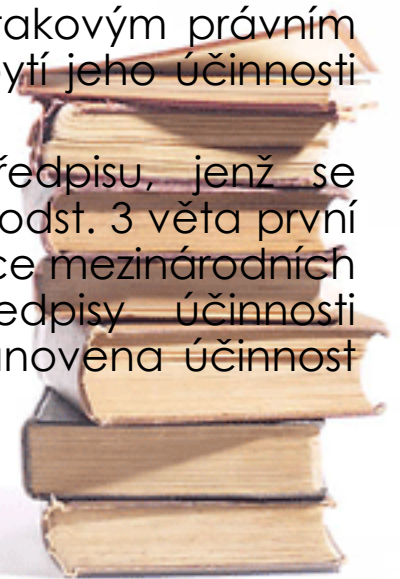
(2) Není-li stanoven pozdější den nabytí účinnosti, právní předpis vyhlášený ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv nabývá účinnosti počátkem patnáctého dne následujícího po dni jeho vyhlášení. Vyžaduje-li to naléhavý obecný zájem, lze stanovit výjimečně dřívější den nabytí účinnosti, nejdříve však počátkem dne následujícího po dni jeho vyhlášení; vyhláší-li se nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav nebo vydává-li se právní předpis v souvislosti s ním, lze stanovit, že právní předpis nabude účinnosti vyhlášením.

(3) Je-li stanoven den nabytí účinnosti, který předchází dni vyhlášení právního předpisu vyhlášeného ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv, právní předpis vyhlášený ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv nabývá účinnosti počátkem patnáctého dne následujícího po dni jeho vyhlášení.

(4) Právní předpis podle § 2 odst. 1 písm. d) nebo e) může být vyhlášen nejdříve současně s vyhlášením zákona, k jehož provedení je vydán, a může nabýt účinnosti nejdříve současně s nabytím účinnosti tohoto zákona.

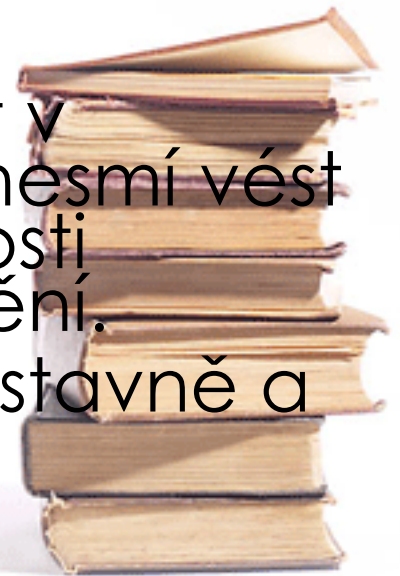

- „Zatímco **platnost**, tj. skutečnosti, že se stávají součástí právního řádu České republiky, nabývají právní předpisy dnem jejich vyhlášení ve Sbírce zákonů, účinnosti nabývají zpravidla později. V takovém případě doba, která uplyne mezi dnem, kdy právní předpis nabyl platnosti, a dnem, kdy nabyl účinnosti (doba tzv. **legisvakance**), je časovým úsekem sloužícím k tomu, aby se adresáti tohoto nového právního předpisu s jeho obsahem náležitě seznámili, právní předpis však v ní dosud nemůže být aplikován. **Právní předpis může být aplikován teprve od doby, kdy se stal účinným.**“ (NS 30 Cdo 1898/98)
- „Stanoví-li právo tvorce nabytí účinnosti právního předpisu dnem předcházejícím jeho publikaci, je takové ustanovení absolutně neaplikovatelné, a proto je třeba s takovým právním předpisem zacházet, jako by ustanovení o nabytí jeho účinnosti absentovalo.
Nastane-li taková situace u právního předpisu, jenž se vyhláší ve Sbírce zákonů, použije se proto § 3 odst. 3 věta první zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, podle kterého nabývají právní předpisy účinnosti patnáctým dnem po vyhlášení, pokud není stanovena účinnost pozdější.“ (NSS 4 Ans 5/2007 28.11.2008)

17. Právní metodologie

- výklad práva (§ 2 OZ; srov. § 6 OZO)
 - odstraňování nejasností v rámci možného jazykového významu (gramatický výklad)
 - metody (dle priority)
 - objektivně teleologická
 - formálně systematická
 - subjektivně historická
- výklad a aplikace nesmí být v rozporu s dobrými mraví a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění.
- hodnotově bezrozporný a ústavně a EU konformní

§ 2 OZ

- (1) Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit.
- (2) Zákonnému ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce; nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu.
- (3) Výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění.

- dotváření práva
 - uzavírání mezer v zákoně bez nebo proti znění zákona
 - mezera je protiplánová neúplnost zákona
 - pravá (chybí předpokládaná norma)
 - nepravá (rozpor jaz. vyjádření a teleologie)
 - » otevřená (jaz. vyjádření je příliš úzké)
 - » zakrytá (jaz. vyjádření je příliš široké)
 - metody
 - analogie (pravé a nepravé otevřené; srov. § 7 OZO)
 - legis (§ 10/1 OZ)
 - iuris (§ 10/2 OZ)
 - teleologická redukce (nepravé zakryté; § 2/1)
- „Zdá se, že uvnitř Ústavy je ještě jedna Ústava, ale větší.“ (T. Sobek na JP ke kauze Melčák)

§ 10 OZ

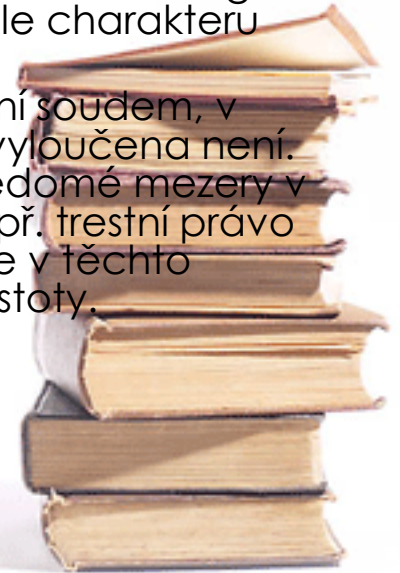
- (1) Nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího.
- (2) Není-li takové ustanovení, posoudí se právní případ podle principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá tento zákon, tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi k dobrému uspořádání práv a povinností.

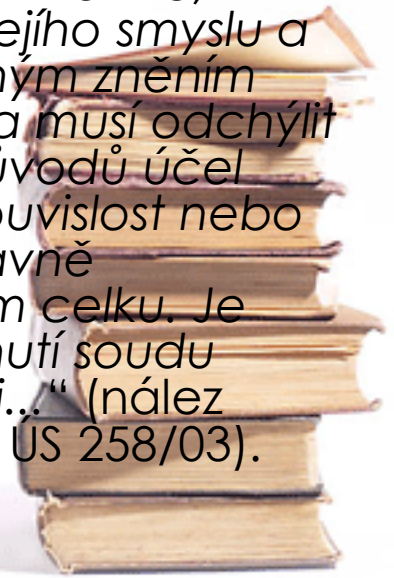
- Aplikace právních norem pak musí vést k rozumné a efektivní ochraně práv a musí respektovat více než pouhé zákonné normy. Ty je třeba transformovat do práva, neboť existuje rozdíl mezi vládou práva založeného mj. na sdíleném minimu hodnot a formální vládou zákonů vázanou pouze na zákonné normy (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 17. 7. 2007, sp. zn. IV. US 23/05, www.judikatura.cz). Výklad a použití právních norem je nutné podříditi jejich obsahově materiálnímu smyslu a respektování základních konstitutivních hodnot demokratické společnosti a těmito hodnotami užití právních norem vždy poměřovat (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 21. 12. 1993, sp. zn. Pl. US 19/93, www.judikatura.cz). (NSS 8 As 51/2007-67, 5.11.2007 Erik Sedláček)

- Vyjdeme-li z předpokladu, že se oznámený a skutečný účel shromáždění mohou lišit, pak nelze (v konkrétním případě, v němž se opravdu liší) „skutečný účel shromáždění“ podřadit ani nejširšímu možnému jazykovému významu slova „oznámený účel shromáždění“. Nejvyšší správní soud se tedy zabýval situací, kterou psané právo nebere na zřetel.
- Dále je proto třeba posoudit, zda se jedná o mezeru v ..., nebo o úmysl zákonodárce. Existence mezery v zákoně je podmíněna nezamýšlenou neúplností právního řádu. Ta nastává tehdy, když zákonodárce nevzal v potaz hodnoty, principy, či argumenty, které jsou imanentní právnímu řádu jako celku. Nelze jí rozumět rozpor s principem účelnosti nebo právně politickými představami interpreta, ale s teleologickým pozadím celého právního řádu. Prvně zmíněný rozpor je řešitelný pouze změnou právní úpravy, zatímco teleologická mezera v zákoně obecně připouští její vyplnění, podle charakteru mezery buď analogií, nebo teleologickou redukcí.
- Vědomá mezera v zákoně by vylučovala její vyplnění soudem, v případě nevědomé mezery aktivita soudu obecně vyloučena není. Existují však právní oblasti, v nichž je i v případě nevědomé mezery v zákoně tento postup zpravidla vyloučen, typicky např. trestní právo hmotné nebo daňové právo.... Tak je tomu proto, že v těchto oblastech může být výrazně dotčen princip právní jistoty.
- NSS 8 As 7/2008 – 116 31.8.2009

- Dále lze pokračovat, že při úvaze o předvídatelnosti následků zákona se nelze omezit toliko na jeho text gramatický, neboť soudní rozhodování, byť nemá klasický precedenční charakter, zákon vykládá a popř. dotvází (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 18. 2. 1999, sp. zn. I. ÚS 526/98, <http://nalus.usoud.cz>). „[N]eudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jazykového výkladu; jazykový výklad představuje toliko prvotní přiblížení se k aplikované právní normě, je východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu ... Soud není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci.“ (náleží Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2004, sp. zn. III. ÚS 258/03).
NSS 8 As 7/2008 – 116 31.8.2009

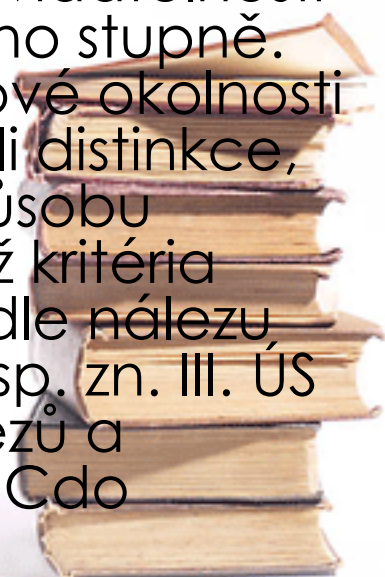

18. Role judikatury

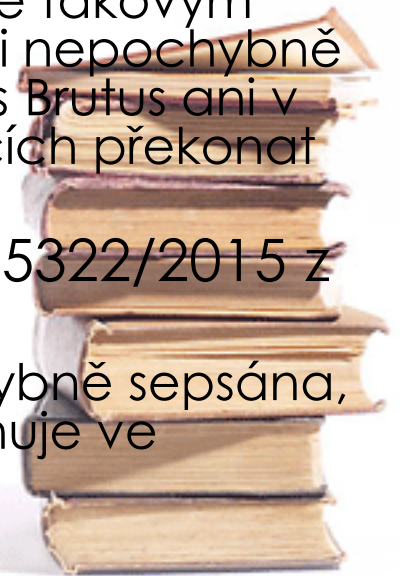
- „Lasciate ogne speranza, voi ch'intrate" (Dante Alighieri, Božská komedie, poslední, 9. řádek nápisu nad branou Pekla: „Vzdej se všech nadějí, ty kdo vstupuješ...)
- závaznost rozhodnutí soudů ČR
 - výrok nálezu ÚS o zrušení právního předpisu je obecně závazný (ÚS jako negativní zákonodárce)
 - ústavnost leg. proces (ne přijaté před 1.1.1993 – Pl. ÚS10/15 bod 14)
 - obsahový soulad
 - výroky jiných pravomocných soudních rozhodnutí
 - závazné pro strany (konečnost rozhodnutí)
 - v případě kasace pro soud nižší instance v dalším řízení (x změna skutkového základu)
- význam
 - kontrola rozhodnutí (incidentní retrospektiva)
 - precedentní působení (sjednocení judikatury)
 - není formálním pramenem práva v ČR
 - (k prec. povaze nál. ÚS srov. IV. ÚS 301/05)
 - § 13 OZ

- Aplikační a interpretační pochybení obou instancí je tím více zarážející, že zejména druhé instanci byla známa relevantní judikatura Ústavního i Nejvyššího soudu. I když z ustanovení čl. 89 odst. 2 Ústavy, nebo z § 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích, eventuálně z § 226 o.s.ř., nelze explicitně dovodit nástup precedenčního systému soudního rozhodování, je zcela samozřejmé, že soud nižší instance respektuje v zájmu jednotnosti a předvídatelnosti rozhodování právní názor soudu vyššího stupně. Měl by tak učinit tím spíše, když skutkové okolnosti projednávané věci nevykazují jakékoli distinkce, jež by snad použití již zavedeného způsobu interpretace zpochybňovaly (srov. též kritéria odchylky od konstantní judikatury podle nálezu Ústavního soudu ze dne 25. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 470/97, publikovaného ve Sbírce nálezů a usnesení ve sv. 16 pod č. 163). (NS 28 Cdo 514/2004 30.11.2004)

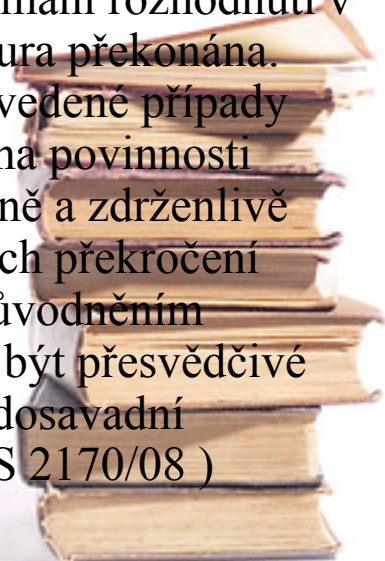

- anonymizace judikatury
 - pes. B. (NS 25 Cdo 2174/2006 z 27.9.2006)
 - „Žalobkyně se domáhala zaplacení částky 86.940,- Kč, jako náhrady bolestného a za ztížení společenského uplatnění, tvrdíc, že služební pes celní správy ... napadl v obci S. H. a ublížil ji na zdraví. ...soud rozsudkem ..., uložil žalované zaplatit žalobkyni 86.940,- Kč a náklady řízení. Dovodil, že i když pes B., který žalobkyni pokousal, neplnil služební úkoly, ...“
 - „K tomu Nejvyšší soud jen dodává, že takovým preventivním opatřením v dané věci nepochybně bylo oplocení (jeho výška), které pes Brutus ani v mimořádné situaci při svých dispozicích překonat nemohl.“
 - chybně sepsaná směnka (30 Cdo 5322/2015 z 16.3.2016)
 - „...a zjistil, že směnka je záměrně chybně sepsána, kdy je chyba ve jménu (R. B. se jmenuje ve skutečnosti R. B.)...“

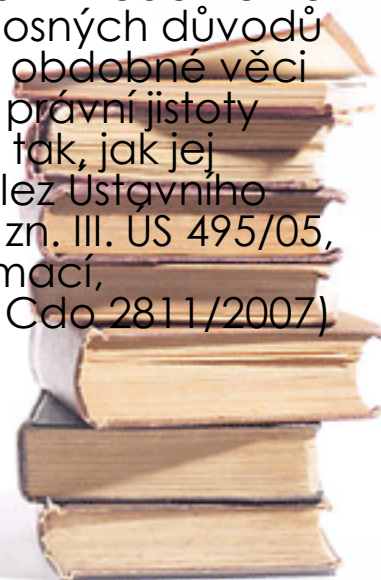

- změny judikatury

- „Judikatura nemůže být bez vývoje a není vyloučeno, aby (a to i při nezměněné právní úpravě) byla nejen doplňována o nové interpretační závěry, ale i měněna. Každá změna rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povoláné i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem jevem ve své podstatě nežádoucím, neboť takovouto změnou zjevně je narušen jeden z principů demokratického právního státu, a to princip předvídatelnosti soudního rozhodování. To je prioritním důvodem, proč platná právní úprava předepisuje pro soudy nejvyšších instancí i pro Ústavní soud zvláštní a závazná pravidla přijímání rozhodnutí v situacích, kdy jimi má být jejich dosavadní judikatura překonána. Dokonce i kdyby takovéto procedury nebyly pro uvedené případy pozitivním právem zakotveny, nic by to neměnilo na povinnosti soudů přistupovat ke změně judikatury nejen opatrně a zdrženlivě (tj. výlučně v nezbytných případech opodstatňujících překročení principu předvídatelnosti), ale též s důkladným odůvodněním takového postupu; jeho součástí nezbytně by mělo být přesvědčivé vysvětlení toho, proč, vzdor očekávání respektu k dosavadní rozhodovací praxi, bylo rozhodnuto jinak.“ (IV. ÚS 2170/08)

- Obecné soudy ovšem vedle své povinnosti reflektovat při své rozhodovací činnosti judikaturu vyšších soudů musí také respektovat zásadu vyjádřenou v čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky, že vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu České republiky jsou závazná pro všechny orgány i osoby, a že s ohledem na četnou judikaturu Ústavního soudu České republiky je právní názor obsažený v odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu coby orgánu ochrany ústavnosti, resp. v jeho právní větě, má-li obecnou povahu, obecně závazný, tj. závazný při řešení typově shodných případů (srov. např. usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 14. října 2002, sp. zn. II. ÚS 355/02, in Sbíрка, svazek č. 28, judikát publikován pod č. 28). Přitom nerespektování právních názorů Ústavního soudu České republiky vede při stejných skutečnostech jednak k vědomému porušování ústavnosti a navíc nerespektování nosných důvodů publikovaného nálezu Ústavního soudu řešících obdobné věci má nepochybně deformující dopad na princip právní jistoty plynoucí z normativního principu právního státu tak, jak jej normuje čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (náleží Ústavního soudu České republiky ze dne 30. října 2007, sp. zn. III. ÚS 495/05, in ASPI – Automatizovaný systém právních informací, identifikační číslo judikátu JUD 39333CZ). (NS 30 Cdo 2811/2007)

- „Právní názory, které Nejvyšší soud České republiky zaujal v jiných právních věcech, nejsou sice ex lege právně závazné (aplikovatelné) na případy s obdobným skutkovým či právním základem, z nějž vzešel ten který judikát dovolacího soudu, nelze však současně ztráčet ze zřetele, že došlo-li v soudní rozhodovací praxi při řešení určité materie k judikatornímu ustálení právního názoru, je z povahy věci nezbytné, aby soudy nižších stupňů tento judikatorní posun ve své rozhodovací praxi reflektovaly a v případě, že takový právní názor nesdílejí, jej ve světle jimi pečlivě vyložené argumentace (kriticky) konfrontovaly a seznatelným způsobem (v odůvodnění písemného vyhotovení svého rozhodnutí) vyložily, proč, resp. z jakého (jakých) nosného (nosných) důvodu (důvodů) nebylo lze se ve věci s obdobným skutkovým či právním základem s předmětným judikátem ztotožnit (rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. prosince 2009, sp. zn. 30 Cdo 2811/2007, in www.nsoud.cz).“ NS 30 Cdo 2077/2008 z 25.2.2010
- Užití judikatury vzniklé za jiných společenských (nejen právních a ekonomických) poměrů nesmí eliminovat ústavní práva (srov. obdobně náleží sp. zn. IV. ÚS 38/06 ze dne 19. 6. 2006 - N 124/41 SbNU 539). (II. ÚS 254/08 z 18. 11. 2008)

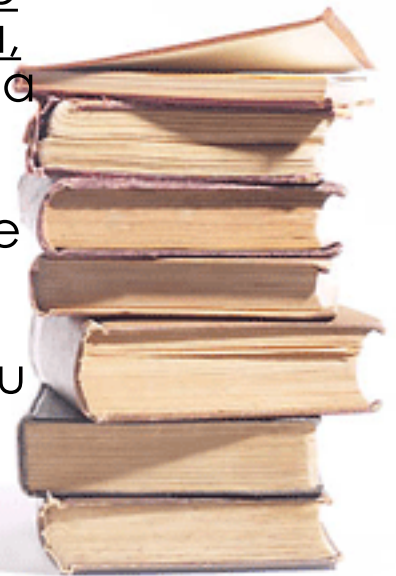

- obecné soudy mohou ústavněprávní výklady ÚS nereflektovat, ale jen s dostatečným odůvodněním a s cílem přesvědčit Ustavní soud, aby své názory modifikoval (volně dle III. ÚS 254/04)
- „70. V nálezu III. ÚS 252/04 Ústavní soud zdůraznil, že pokud obecný soud chce takto postupovat, musí být splněny některé základní požadavky. Mezi ně především patří naprostá výjimečnost ospravedlňující takový postup. Ústavní soud naznačil, které okolnosti dovolují odchýlit se od dosavadní praxe; totiž dojde-li „k následnému shledání dostatečných relevantních důvodů podložených racionálními a přesvědčivějšími argumenty, ve svém souhrnu více konformnějšími s právním řádem jako významovým celkem a svědčícími tak pro změnu judikatury“ a za situace, kdy obecný soud přednese ústavněprávní argumentaci „přesvědčivě přinejmenším konkurující obecně platným tezím vyloženým v nálezu“8).
- 71. Obecný soud by tedy neměl předložit konkurující úvahy z nepodstatných důvodů, ale toliko v případech, kdy je opravdově a z vážných důvodů přesvědčen, že by nebylo správné následovat rozhodovací praxi Ustavního soudu. V nálezu III. ÚS 252/04 Ustavní soud uvedl, že „z čl. 89 odst. 2 Ústavy plyne rovněž maxima zákazu svévolné interpretace nálezů Ustavního soudu“; důsledkem této maximy je další maxima, a sice, že obecné soudy mohou přednést konkurující úvahy pouze v dobré víře. To znamená, jak již naznačeno, že se obecný soud smí odchýlit od judikátu Ustavního soudu a přednést konkurující úvahy jenom na základě vlastního upřímného a pevného přesvědčení pramenícího z objektivně ospravedlnitelných důvodů, že v souladu s ústavněprávními výklady Ustavního soudu obecně se buď dotýčný judikát na skutkově odlišný případ aplikovat nemůže (tzv. „distinguishing“ čili odlišení), anebo je-li na základě jeho interpretace anebo pochopení principů a pravidel v právním řádu jako celku (nejenom, ale především, ústavněprávních principů a pravidel) přesvědčen, že Ustavní soud může a měl by dotýčný ústavněprávní výklad znovu uvážit. Pokud takto obecný soud postupuje, pak fakt, že Ustavní soud nakonec jím navržené změny nepřijme, nepostačuje k závěru, že by obecný soud jednal chybně a že tudíž porušil čl. 89 odst. 2 Ústavy.“ IV. ÚS 301/05 13.11.2007

- Ustálená judikatura vrcholných soudů představuje ve svém materiálním rozměru právní normu. Změnu či zpřesnění této judikatury pak lze ve funkčním smyslu považovat za novelu právního předpisu s temporálními účinky, které změna právního předpisu tradičně má. Tato skutečnost má tedy v projednávané věci následující účinky:
 - 1) Změna či zpřesnění judikatury není dostatečným důvodem pro využití mimořádných opravných prostředků ve věcech týkajících se stejného právního problému, které však byly před vydáním usnesení rozšířeného senátu pravomocně skončeny ve správním řízení a proti kterým nebyla v odpovídající lhůtě podána správní žaloba...
 - 2) Soudy rozhodující ve správním soudnictví však mají povinnost od okamžiku vyhlášení rozhodnutí rozšířeného senátu podle tam zaujatého právního názoru postupovat ve všech probíhajících a v budoucnu zahájených řízeních.
(rozš. s. NSS 6 As 7/2005-97 z 21.10.2008)
 - může kolidovat s legitimním očekáváním, proto nikoli bezvýjimečně (srov. I. US 428/06 z 4. 12. 2008)

- judikatura není nuda!
 - "Podle zjištěného skutkového stavu obžalovaný 1. dne 26. července 1933 ve V., když jako notářský adjunkt v kanceláři notářského úřadu vystavoval svědectví o majetku pro B., o které ho M. dcera jmenovaného, přišla žádat, během této úřední činnosti chytil M. jednou rukou za prsa, druhou za pohlavní ústrojí, stáhl ji sedíc na svá kolena a když se bránila a se mu vytrhla, skočil za ni, objal ji tvrdíc jí, že je divoká kočka s magnetickými očima, že ji má rád, a když se mu M. opět vytrhla a odešla ke dveřím, opět ji chytil do náruče a chtěl ji líbat, přičemž ji přemlouval, aby si s ním dala schůzku, že mohou manžela ošálit a půjčil jí 5 Kč na kolek s tím, že si to u ní odpracují, a svědectví vydal M. teprve, když byla už u dveří vedoucích z kanceláře a odešla."
NS sp. zn. Zm III 22/37 z 12.6.1937

- „Aby bylo dostáno elementárním principům aritmetického paradigmatu, musí být příslušné nositelce důchodového pojištění krajským soudem optikou příslušného ustanovení jednoduchého práva též naznačeno, jakými numerickými modalitami má být dospěno k předmětnému resultátu na multiplikačním půdorysu (in concreto: $12 \times 90 = 1081$).“ NSS 1 Ads 20/2003 z 24. 8. 2005
- „Vrh smrduté pumy v parlamentě jest překážením činnosti sněmovny.“ NS ČR sp. zn. Kr I 171/23 z 19. 4.1923

19. Střet právních norem

- 1. lex superior derogat inferiori
 - bez ohledu na specialitu či posterioritu
 - „Z ustanovení obvyčejného zákona nelze přeinterpretovat ústavu do podoby, kterou zjevně nemá. Interpretační proces postupuje opačně, a to vždy od ústavních předpisů k zákonům, nestanoví-li sám ústavní předpis výslovně výjimku.“ (Pl. ÚS 14/01 20.6.2001)
- 2. lex specialis derogat generali (Papinian, D 48, 19, 41 a D 50, 17, 80.)
 - speciální norma upravuje podmnožinu případů spadajících pod normu obecnou
 - specialita je relativní (spočívá ve vztahu mezi konkrétními normami)
- 3. lex posteriori derogat priori
 - pozdější dle projevu vůle právo tvůrce (přijetí nebo účinnost?)
 - dotýká-li se téhož předmětu v témže směru více PN stejné právní síly (leges posteriores priores contrarias abrogant)
 - „pozdější zákon ruší zákon dřívější“ (Modestinus, D 1, 4, 4)

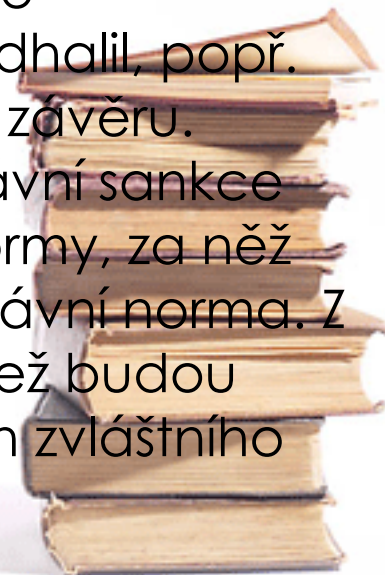
- 1. lex superior derogat inferiori
- 2. lex specialis derogat generali
- 3. lex posteriori derogat priori

- -> lex superior posteriori derogat legi inferiori priori (III. ÚS 274/01)
- -> lex posterior specialis derogat legi priori generali
- -> lex posterior generalis non derogat legi priori speciali

- upozaděný právní předpis zůstává platný a účinný, upřednostněný má toliko aplikační přednost
 - x ÚS disponuje pravomocí zrušit i právní předpis nižší právní síly než zákona, avšak jen pro jeho rozpor s ústavním pořádkem nebo zákonem. (Pl. ÚS 9/04; čl. 87/1/b) Ú)

- čl. 2 zákona č. 4/1993 Sb. : „V případě rozporu mezi právními předpisy České republiky vydanými před zánikem České a Slovenské Federativní Republiky a předpisy uvedenými v čl. 1 odst. 1 téže právní síly, se postupuje podle právního předpisu České republiky.“
- Je zásadně nepřijatelné požadovat po adresátu právních norem, aby vždy zkoumal, zda konkrétní norma nižší právní síly není v rozporu s abstraktní normou vyšší právní síly, a činit jej posléze odpovědným zato, že tento rozpor neodhalil, popř. dospěl k nesprávnému interpretačnímu závěru. Zásadně tedy musí platit, že uložení správní sankce není možné, jestliže k porušení právní normy, za něž má být sankce uložena, nabádá jiná právní norma. Z této zásady jsou zajisté možné výjimky, jež budou přicházet ke slovu v případech hodných zvláštního zřetele. (NSS 1 As 14/2006-68)

Střet norem v praxi – vlajka ČR

- čl. 5/3 úst.z. 542/1992 Sb.:
„Česká republika a Slovenská republika nesmějí po zániku České a Slovenské Federativní Republiky užívat státních symbolů České a Slovenské Federativní Republiky.“
- čl. 112/3 Ú ČR: „Ostatní ústavní zákony platné na území České republiky ke dni účinnosti této Ústavy mají sílu zákona.“
- zákon o státních symbolech ČR...

Děkuji za pozornost!

Mgr. Martin Prokeš, právník JAMU
tel. 542 591 105, prokes@jamu.cz

